

LONDON XALQARO ARBITRAJ SUDI (LCIA): XALQARO TIJORAT NIZOLARINI HAL QILISH BO‘YICHA YETAKCHI INSTITUTI

Rustamova Madinabonu

Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik fakulteti 3 kurs talabasi

ANNOTATSIYA

London xalqaro arbitraj sudi tijorat nizolarini hal qilish bo‘yicha dunyodagi yetakchi xalqaro institutlardan biridir. Ushbu maqolada London xalqaro arbitraj sudi haqida tahliliy va batafsil muhokama qilinadi. London xalqaro arbitraj sudi arbitraj va boshqa ADR jarayonlarini, joylashgan joyidan qat‘i nazar va har qanday qonun tizimiga muvofiq samarali, moslashuvchan va xolis boshqarishni ta‘minlaydi. London xalqaro arbitraj sudi ko‘plab yurisdiksiyalardagi eng taniqli va tajribali arbitrlar, vositachilar va eng keng tajribaga ekspertlarga ega.

I. Kirish.

1883 yil 5 aprelda London shahar Kengashining umumiy sudi ichki va xalqaro savdo nizolari doirasida yuzaga keladigan arbitraj sudini tashkil etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqish uchun qo‘mita tuzdi. Unga ko‘ra, arbitraj sudi qonundan bir qancha afzalliklarga ega bo‘lishi kerak, ya‘ni, tezkor, arzon kabilar. 1891 yil aprel oyida sxema qabul qilindi va yangi tribunal "London shahri arbitraj palatasi" deb nomlandi. Palata 1892-yil 23-noyabrda o‘sha paytdagi Savdo kengashi raisini o‘z ichiga olgan katta va nufuzli yig‘ilish ishtirokida rasmiy ravishda ochildi¹.

1903 yil aprel oyida tribunal "London arbitraj sudi" deb qayta nomlandi va ikki yildan so‘ng sud Gildiyadan London Savdo palatasining yaqin joylashgan binolariga ko‘chib o‘tdi. Sudning ma‘muriy tuzilmasi keyingi yetmish yil davomida deyarli o‘zgarishsiz qoldi.

¹ <https://www.lcia.org/>

London xalqaro arbitraj sudi butun dunyo bo‘ylab faoliyat yurituvchi xo‘jalik yurituvchi subyektlarga nizolarni hal qilish bo‘yicha xizmatlar ko‘rsatish uchun tashkil etilgan taniqli arbitraj instituti hisoblanadi. London xalqaro arbitraj sudi hakamlik jarayonini nazorat qilish va muassasa qoidalarini boshqarish uchun mas’ul bo‘lgan tajribali xalqaro yuristlardan tashkil topgan¹.

II. Asosiy qism

Misrdagi Ayn Shams universitetining huquq fakultetining dotsenti doktor Raniya Elsayed shunday dedi: “London xalqaro arbitraj sudi ekspert arbitrlar va adolatli va xolis huquqiy tizimni taqdim etish orqali tijorat nizolarini hal qilish uchun ishonchli va samarali tizimni taklif qiladi. London xalqaro arbitraj sudi qoidalari va protseduralari aniq, qisqa va izchil bo‘lib, arbitraj jarayonida shaffoflik va prognozlilikni ta’minlaydi.”

London xalqaro arbitraj sudi milliy sudlardagi da’volarga nisbatan bir qator afzalliklarni taqdim eta olishi bilan ham afzalliklarga ega hisoblanadi. Bu imtiyozlarga ko‘proq moslashuvchanlik va tezlik, arzonroq xarajatlar va nizo predmeti bo‘yicha maxsus tajribaga ega arbitraj sudlarini tanlash imkoniyati kiradi. Bundan tashqari, London xalqaro arbitraj sudi ma’lumotlar va maxfiy biznes ma’lumotlarini jamoatchilik ta’siridan himoya qilishni ta’minlab, sud muhokamasi bo‘yicha maxfiylikni saqlab qoladi.

Yana bir huquqshunos olim Penn State yuridik universitetining huquq professori, doktor Tomas Karbonnoning aytishicha, “LCIA ya’ni London xalqaro arbitraj sudi, birinchi navbatda, betarafliigi, professionalligi va xalqaro ekspertizasi tufayli xalqaro tijorat nizolarini hal qilishning jozibador va samarali variantidir. London xalqaro arbitraj sudining samaradorligiga uning institutsional tajribasi ham yordam beradi, bu esa arbitraj jarayonini soddalashtirilgan va tez olib boradi.”²

London xalqaro arbitraj sudi taraflar tanlaydigan xar qanday joyda ishlarni ko‘rib chiqadi va o‘zining qoidalarini qo‘llaydi. 2015 yilda London Xalqaro arbitraj sudiga

¹ <https://www.lcia.org/##>

² <https://engagedscholarship.csuohio.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=gblr>

jami 326 ta arbitrajda ko'rishga shuningdek, mediatsiya yoki nizolarni muqobil hal etishning boshqa usullariga oltita murojaat yo'llangan bo'lib, bu 2014 yilga nisbatan 10 foizga o'sishni anglatadi¹. Masalan, London xalqaro arbitraj sudi Neft giganti YuKOSning Rossiyaga qarshi ishida London xalqaro arbitraj sudiga 50 milliard dollar to'langan, bu hozirgi kundagi eng yirik arbitraj qarori hisoblanadi².

Umuman olganda, London xalqaro arbitraj sudi (LCIA) xalqaro tijorat nizolarini hal qilish sohasida yaxshi obro'ga ega. Muassasa nizolarni milliy sudlardan tashqarida hal qilishga intilayotgan tomonlarga yuqori sifatli hakamlik xizmatlarini taqdim etadi. Biroq, mijozlar LCIA ni samaradorligi va betarafligi uchun maqtashsa-da, muassasaga ba'zi tanqidlar bildirilib turadi. Tanqidlardan biri shundaki, hakamlik muhokamasining narxi ancha yuqori, bu esa kichik korxonalarini nizolarni hal qilishning ushbu yo'lidan borishga to'sqinlik qilishi mumkin. Bundan tashqari, London xalqaro arbitraj sudining arbitraj qoidalari ham ba'zi sohalarda aniqlik yo'qligi uchun tanqid ostiga olingan, bu esa hakamlik muhokamasi jarayonida chalkashliklarga olib kelishi mumkin.

Ushbu tanqidlarga qaramay, London xalqaro arbitraj sudi nizolarni hal qilish uchun ishonchli va samarali organ sifatida e'tirof etilgan. Uning turli sohalarda tajribaga ega sudyalari va hakamlarning keng tarmog'i adolatli va xolis natijalarni ta'minlashga yordam beradi. London xalqaro arbitraj sudida ishlaydigan sudyalari va hakamlar soni oshkor etilmagan, ammo dunyo bo'ylab yuzlab shaxslarni o'z ichiga oladi degan farazlar ham mavjud. Yetakchi xalqaro arbitr va huquq professori Emmanuel Gaillard ta'kidlaganidek: "LCIA qoidalari xalqaro arbitraj hamjamiyatida juda yaxshi qabul qilinadi. Ular ehtiyotkorlik bilan ishlab chiqilgan va ular dalillarni to'plashni, yurisdiksiyani aniqlashni va sud jarayonini osonlashtiradigan qoidalarni o'z ichiga oladi".

III. Xulosa

London xalqaro arbitraj sudi xalqaro miqyosda murakkab tijorat nizolarini hal qilish uchun obro'li va ishonchli institut sifatida o'zini namoyon qildi. London xalqaro

¹ <https://drive.google.com/file/d/1dJy7Yi5Q-5nmhE5-7tQ4YbR42A2j19AH/view>

² <https://www.nytimes.com/2014/07/29/business/international/yukos-shareholders-awarded-about-50-billion-in-court-ruling.html>

arbitraj sudining global miqyosda murakkab nizolarni hal qilish bo'yicha tajribasi yaxshi hujjatlashtirilgan va uning samaradorligi majburiy omil bo'lib qolmoqda.

Xulosa qilib aytganda, London xalqaro arbitraj sudi nizolarni hal qilish bo'yicha ishonchli, samarali, shaffof va xolis xizmat ko'rsatuvchi provayder sifatida yaxshi obro'ga ega bo'lgan nizolarni hal qilish bo'yicha xalqaro muqobil tashkilotdir. Uning qoidalari va tartiblari aniq va ravshan bo'lib, hakamlik jarayonining shaffofligi va prognoz qilinishini ta'minlaydi. Ko'pgina transmilliy korporatsiyalar murakkab tijorat nizolarini hal qilish uchun London xalqaro arbitraj sudidan foydalanadilar. Shunday qilib, shuni ta'kidlash mumkinki, London xalqaro arbitraj sudi transchegaraviy nizolarni hal qilishning ajoyib variantidir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. *Халқаро тижорат арбитражи тамойиллари ва амалиёти. Маргарет Л. Мозес. 2020*
2. <https://www.nytimes.com/2014/07/29/business/international/yukos-shareholders-awarded-about-50-billion-in-court-ruling.html>
3. <https://drive.google.com/file/d/1dJy7Yi5Q-5nmhE5-7tQ4YbR42A2j19AH/view>
4. <https://www.lcia.org/##>
5. <https://engagedscholarship.csuohio.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=gblr>